

QADIMGI MISRDA FIR'AVNLAR HUQUQLARI

Sherboboyeva Sevinch

SHDPI 1- BOSQICH TALABASI

Otamurodov Doniyorbek

SHDPI 2- BOSQICH TALABASI

Annotatsiya: Ushbu maqola Qadimgi Misr davlatining shakllanishi, fir'avnlarning hokimiyat tizimining diniy va siyosiy asoslari, iqtisodiy tizimdagi roli va xalqaro siyosatdagi o'rnini o'rganishga bag'ishlangan. Kitob qadimgi yozma manbalar va arxeologik tadqiqotlarga asoslanib, Misr jamiyatining ijtimoiy-siyosiy va madaniy hayotini ilmiy asosda tahlil qiladi. Ushbu asar tarix va arxeologiya bilan qiziquvchilar uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlari: Qadimgi Misr, hokimiyat, siyosiy tizim, iqtisodiy Fir'avn, Davlat boshqaruvi, ilohiy, boshqaruv, diniy marosimlar, Xalqaromunosabatlar, Misr jamiyati, piramidalar, arxeologik daryosi, ijtimoiy tuzilma, adliya tizimi, soliqlar manbalar, Nil tizimi, qadimgi sivilizatsiyalar, davlat shakllanish jarayoni, madaniyat, merosxo'rlik tizimi.

Qadimgi Misr– bu insoniyat tarixidagi eng buyuk sivilizatsiyalardan biri bo'lib, uning davlat tizimi va boshqaruv tamoyillari bugungi kungacha o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Fir'avnlarning hokimiyati davlat tuzilmasining markaziy qismida joylashib, ularning siyosiy, iqtisodiy va diniy faoliyati Misrning barqarorligini ta'minlagan. Ushbu maqolada Qadimgi Misr davlatining shakllanishi jarayonini tahlil qilib, fir'avnlarning davlatni boshqarishdagi o'rni va usullarini o'rganishga bag'ishlangan. Maqsad qadimgi sivilizatsiyaning o'ziga xos jihatlari yoritish va tarixdan saboq olish imkoniyatini yaratishdir. Fir'avn, Misrning davlat boshlig'i sifatida barcha hokimiyatni o'z qo'lida jamlagan. U nafaqat siyosiy rahbar, balki diniy rahbar ham bo'lib, "Xudo" sifatida e'tirof etilgan. Fir'avn, Misrda hukmronlik qiluvchi xudo sifatida ko'rilgan. Bu, uning ijtimoiy va siyosiy hokimiyatini mustahkamlashga yordam bergan.[1] Ularning qarorlari, qonunlari ko'pincha diniy qadriyatlar va ta'limotlarga asoslangan edi. Fir'avnlarning mamlakatda adolatni ta'minlash uchun yuqori darajadagi sud tizimini boshqargan. Biroq, fir'avnning o'zi eng yuqori sudyadek qarorlar qabul qilgan. Fir'avnning hokimiyati jamiyatda ierarxik tuzilmani shakllantirgan. U mamlakatdagi eng yuqori qavatdagi ijtimoiy guruhdan (ya'ni, zodagonlar, ruhoniylar) tortib, oddiy odamlar va qullargacha bo'lgan barcha ijtimoiy guruhlarni boshqarish huquqiga ega edi. Fir'avnlarning armiyani ham boshqarar va bu orqali davlatning tashqi xavfsizligini ta'minlar edi. Harbiy rahbarlikni olish orqali, fir'avnlarning o'z hokimiyatlarini mustahkamlashgan va Misrni kengaytirishga harakat qilganlar. Fir'avn Osiris, Horus va Ra xudolari bilan bog'liq bo'lib, o'zini xudolarning vakili sifatida ko'rsatgan. Bu uning hukmronligini legitimlashtirgan va qarorlarini xudolar irodasi sifatida qabul qilishga asos bo'lgan. Fir'avn o'zining ilohiy maqomi tufayli: Xudolar bilan bevosita muloqotda bo'lish huquqiga ega bo'lgan. Diniy marosimlarni boshqargan va asosiy ma'badlarning himoyachisi hisoblangan. O'zini "Ikki yerning xo'jayini" deb atagan, bu Misrning Yuqori va Quyi qismidagi hokimiyatni ifodalagan. Fir'avnning asosiy vazifasi Misrning siyosiy birligini ta'minlash bo'lgan. U Markaziy boshqaruvni tashkil etish huquqiga ega bo'lgan. Vazirlar (vizirlar) va boshqa davlat amaldorlarini tayinlash va lavozimdan chetlatish fir'avnning huquqi edi. Harbiy bosh qo'mondon sifatida mamlakatni ichki va tashqi dushmanlardan himoya qilgan. Fir'avn armiyaning har bir harakatini boshqarar va urush natijalarini belgilashga mas'ul bo'lgan.[2] Fir'avnning iqtisodiy faoliyatdagi huquqlari quyidagicha bo'lgan: yer egasi sifatida fir'avn mamlakatdagi barcha yerlar va resurslar ustidan nazoratni saqlagan. Xalqning barcha boyliklari (yerlar, hosil va qimmatbaho metallar) fir'avnning mulki deb hisoblangan. Fir'avn

davlat soliqlari va ishchi kuchining taqsimotini belgilagan. Bu soliqlar ma'badlarga, armiyaga va qurilish loyihalariga yo'naltirilgan. Savdo va iqtisodiy munosabatlarni boshqarish, chet el bilan savdo shartnomalarini tuzish fir'avning huquqiga kirgan. Fir'avning huquqlari davlat qonunlarining asosi sifatida ko'rilgan. U eng oliy sudya sifatida barcha ixtilof va nizolarni hal qilish vakolatiga ega edi. Uning qarorlari muhokamasiz va so'zsiz bajarilishi lozim edi. Adliya tizimini boshqarib, pastki darajadagi sudyalarni tayinlagan va zarur bo'lsa, ularning qarorlarini bekor qilgan. Fir'avning diniy faoliyatlar bilan bog'liq huquqlari ham muhim edi. U fir'avn ma'badlarni qurish va ta'mirlash huquqiga ega bo'lgan. Bu orqali u xudolarga xizmat qilish va xalq orasida diniy birdamlikni mustahkamlashga harakat qilgan. Fir'avn diniy marosimlarni boshqarib, xudolarga qurbonliklar keltirishni tashkil etgan. Qadimgi Misrda fir'avn xalqaro munosabatlarda quyidagi huquqlarga ega edi: qo'shni davlatlar bilan shartnomalar tuzish va elchilarni tayinlash, tashqi savdo yo'llarini ochish va ulardan olinadigan daromadlarni boshqarish, urush e'lon qilish yoki tinchlik shartnomalarini imzolash, madaniy va ilmiy rivojlanishdagi roli fir'avn Misr madaniy hayotining markaziy shaxsiga aylangan. [3] U yirik me'moriy loyihalarni tashabbus qilgan, masalan, piramidalar, ma'badlar va boshqa monumental inshootlar. San'at va ilm-fan rivojiga ko'mak bergan. Fir'avning farmonlari orqali astronomiya, tibbiyot va boshqa sohalar rivojlangan. Fir'avn o'z hukmronligini xalqni himoya qilish va ularning farovonligini ta'minlash bilan asoslagan. U tabiiy ofatlar vaqtida xalqni oziq-ovqat bilan ta'minlashga javobgar edi, ayniqsa Nilning toshqinlari kam bo'lganda. [4] Xalqni tinchlik va xavfsizlik bilan ta'minlash orqali o'zining qonuniy hokimiyatini saqlab qolgan. Xulosa qilib shuni ta'kidlash lozimki Qadimgi Misr davlatining shakllanishi va fir'avnlarning hokimiyat tizimi uning siyosiy barqarorligi va iqtisodiy qudratini ta'minlagan muhim omillar sifatida namoyon bo'ladi. Fir'avnlarning ilohiy maqomi va ularning boshqaruvdagi markaziy roli davlatning barqarorligini saqlab qolish va jamiyatni birlashtirishda katta ahamiyat kasb etgan. Ularning boshqaruvi davrida iqtisodiy resurslar samarali taqsimlanib, xalqaro aloqalar rivojlangan. Bundan tashqari, Misrning madaniy merosi, jumladan piramidalar va yozma manbalar, butun dunyo sivilizatsiyalari uchun bebaho manba hisoblanadi. Ushbu tadqiqot Qadimgi Misr sivilizatsiyasining insoniyat tarixidagi o'rini yana bir bor tasdiqlaydi va kelajak tadqiqotlar uchun yo'nalish beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. ABDUJABBOR KABIROV. QADIMGI SHARQ TARIXI TOSHKENT 2016
2. RAJABOV RAVSHAN JAHON TARIXI 1 QISM .RAJABOV RAVSHAN TOSHKENT YANGI ASR AVLODI.
3. F.BOYNAZAROV. QADIMGI DUNYO TARIXI.TOSHKENT 2002.
4. VSEVOLOD AVDIYEV. QADIMGI SHARQ TARIXI TOSHKENT 1964.
5. ANATOLIY SAGDULLAYEV QADIMGI SHARQ TARIXI.
6. Begaliyev, N., Xumoyun, A., & Shahlo, S. (2024). RTA OSIYO GIDROTEXNIKA INSHOOTLAR TARIXI SARDOBA VA KORIZLAR MISOLIDA. UNIVERSAL JOURNAL OF LAW, FINANCE AND APPLIED SCIENCES, 2(9), 57-62.
7. Бегалиев, Н. (2024). БУХОРО-ҚАРИШИ САВДО ЙЎЛИДА ЖОЙЛАШГАН САРДОБАЛАР. Science and innovation, 3(Special Issue 3), 141-144.
8. Begaliyev, N. X. (2022). ETNOLOGIK TADQIQOTLARDA TERMINOLOGIYA MUAMMOSI. Oriental Journal of Social Sciences, 2(2), 69-72.
9. Otamurodov, D. (2024). IMOM BUXORIY - BUYUK MUHADDIS ALLOMA. YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI, 1(01).

10. Sobit, K. (2023). THE LAUNCH OF SPIRITUAL AND EDUCATIONAL EVENTS IN THE NEIGHBORHOODS OF SHAHRISABZ CITY. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 6(1), 398-401.
11. Sunnatovich, Q. I., & Sobit, K. (2023). VARGANZA QISHLOG‘IDAN TOPILGAN YODGORLIKLAR TARIXI (I-XV ASRLAR). JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING, 2(9), 33-35.
12. Bobokulovna, Q. F. (2024). RESPUBLIKA “TADBIRKOR AYOL” UYUSHMASINING AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOLANTIRISHDAGI ROLI. TADQIQOTLAR. UZ, 35(1), 111-113.
13. Qanoatova, F. (2024). TURIZM RESURLARINI SHAKLLANTIRISHDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINING AHAMIYATI. YANGI O‘ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI, 1(01).
14. Tolibov, N. (2024). EKOTURIZM SOHASIDA TARIXIY JOYLAR VA OBIDALARNING AHAMIYATI. YANGI O‘ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI, 1(01).
15. Nurillaevich O. B. et al. Factors Of The Formation Of Ecological Culture In The Education And Training System //Journal of Pharmaceutical Negative Results. – 2022. – C. 984-989.
16. Aralovna O. G. et al. Ecological globalization and its social place in the globalization system of processes //Journal of Survey in Fisheries Sciences. – 2023. – T. 10. – №. 1S. – C. 5000-5006.
17. Ayonovna A. S. The Need for the Formation of Environmental Education and Upbringing in Young People in the Conditions of Environmental Globalization //Global Scientific Review. – 2023. – T. 13. – C. 7-10.
18. Ayonovna A. S., Xudoyberdi o‘g‘li P. L. EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA EKOLOGIK OMIL TUSHUNCHASI ‘ //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 40. – №. 4. – C. 135-139.
19. Ayonovna A. S., Xudoyberdi o‘g‘li P. L. EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA EKOLOGIK OMIL TUSHUNCHASI ‘ //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 40. – №. 4. – C. 135-139.
20. Otamurodov, D. (2024). IMOM BUXORIY - BUYUK MUHADDIS ALLOMA. YANGI O‘ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI, 1(01).
21. R. Rajabov. Qadimgi Sharq harbiy san‘ati . Toshkent .2018.
22. Бобожонов, Бехруз Баходир ўғли. ШАҲРИСАБЗНИНГ ТАРИХИЙ БОЗОРЛАРИ ВА САВДО-ИҚТИСОДИЙ МУНОСАБАТЛАРИ. 1344-1351